

Rundskriv

, publisert 22.12.2000

Rundskriv Nr. G-116/2000

Vår ref 98/02040 PJ MSV/sbs

Dato 22.12.2000

Politidirektoratet
Politimestrene
Kriminalomsorg i frihet

Varslingsrutiner for å hindre seksuelle overgrep mot barn

1. Innledning

I februar 1998 undersøkte Justisdepartementet i hvilken utstrekning politidistriktene varslet skoler, barnehager og andre offentlige myndigheter om pedofile som bor eller oppholder seg i nærmiljøet. Resultatene viste at man i mange politidistrikter var usikre på om det var adgang til å gi slik informasjon, og det ble ytret ønske om et rundskriv om emnet. Dette rundskrivet gir nærmere retningslinjer om de spørsmål som varsling reiser. Selv om rundskrivet først og fremst gjelder pedofile, vil det også kunne være veiledende ved varsling om andre potensielt farlige personer.

Etter Justisdepartementets oppfatning bør politiet i større utstrekning vurdere om det skal gis varsel til offentlige institusjoner og eventuelt til private om pedofile og eventuelt andre farlige personer som oppholder seg i nærmiljøet. Spørsmålet om man i en konkret sak kan gi informasjon eller ikke, må spaltet i to: For det første må man spørre om det overhodet er adgang til å varsle dem man ønsker. Dette vil bero på hvor langt taushetsplikten rekker (se punkt 2). For det annet må man spørre om denne adgangen i tilfelle bør benyttes i det aktuelle tilfellet. Ved denne vurderingen må man veie ulike hensyn mot hverandre (se punkt 3).

2. Når er det adgang til å varsle?

2.1 Utgangspunktet har politiet *taushetsplikt* når det gjelder opplysninger om en persons seksuelle legning og eventuelle tidligere straffbare forhold, jf. straffeprosessloven § 61 a første ledd nr. 1. Det vil derfor bare være adgang til å varsle dersom et av *unntakene* fra taushetsplikten kommer til anvendelse. Den som gir taushetsbelagte opplysninger til uvedkommende uten at det er adgang til det, vil på nærmere vilkår kunne straffes etter straffeloven § 121.

2.2 Det sentrale unntak i denne forbindelse er straffeprosessloven § 61 c første ledd nr. 5. Etter denne bestemmelsen er taushetsplikten etter § 61 a ikke til hinder for at "opplysningene brukes for å forebygge lovovertrædelser". Tilsvarende bestemmelser finnes i strafferegistreringsloven § 7 andre ledd og politiloven § 24 fjerde ledd. Spørsmålet blir da *når* opplysninger kan brukes for dette formål.

De aktuelle lovbestemmelsene gir selv ikke noe svar på dette. I rettspraksis og juridisk teori er det lagt til grunn *tre vilkår*, som alle må være oppfylt, før politiet kan varsle andre om private forhold:

- For det første må det foreligge *objektive holdepunkter* som gir rimelig grunn til å frykte at en lovovertrædelse kan eller vil bli begått. At en person er pedofil eller for øvrig har en seksuell draging mot barn, er ikke alene tilstrekkelig. Det må foreligge konkrete omstendigheter som gir grunn til å tro at nettopp denne personen vil forgripe seg.
- For det annet må det være *nødvendig* å varsle for å forebygge lovovertrædelsen. Hvis dette like gjerne kan gjøres på andre og mindre inngripende måter, er vilkåret ikke oppfylt. Å varsle et helt nabolag vil f.eks. ikke være nødvendig om mer målrettet informasjon gjør samme nytte.
- For det tredje vil det ikke kunne varsles dersom dette vil virke *uforholdsmessig* overfor den varselet gjelder. Dette gjelder selv om de to foregående vilkårene er oppfylt. Ved denne vurderingen må hensynet til barna og den fare de utsettes for veies mot hensynet til den

pedofile og hans familie. Jo mindre alvorlige overgrep den pedofile er domfelt for, og jo mindre sannsynlig det er at han vil forgripe seg nå ny, desto lettere vil det kunne være uforholdsmessig å varsle omgivelsene. Vi går nærmere inn på de hensyn som her må tas i betraktning under punkt 3.

2.3 Såfremt alle disse tre vilkårene er oppfylt, gjelder det ingen begrensninger med hensyn til *hvem* som kan varsles – unntaket fra taushetsplikten gjelder generelt. Politiet vil dermed kunne varsle både andre offentlige organer (f.eks. skoler og barnehager), ulike private sammenslutninger (f.eks. barne- og ungdomsforeninger) og privatpersoner.

Det er imidlertid viktig å være klar over at spørsmålet om unntaket kommer til anvendelse, vil kunne stille seg forskjellig alt etter hvem og hvor mange det er tale om å informere. I en konkret situasjon vil det derfor kunne være tillatt å varsle skolen, men ikke ulike privatpersoner – enten fordi det er unødvendig (vilkår 2), eller fordi det vil være uforholdsmessig overfor den varselet gjelder (vilkår 3).

Et særlig spørsmål er om det er adgang til å gi varsel til hele *grupper* av personer (f.eks. nabolag eller borettslag), uten en konkret vurdering av hvem mottakeren er og hvilken nytte han eller hun kan ha av varselet. Behovet for å varsle på denne måten kan oppstå i situasjoner der det er praktisk umulig eller uforholdsmessig vanskelig å varsle enkeltpersoner, f.eks. i utpreget folketette områder, hvor det på grunn av stadige inn- og utflyttinger krever mye arbeid å lokalisere samtlige berørte barnefamilier. Etter Justisdepartementets syn skal det så mye til for at vilkårene for slik varsling skal være oppfylt at man i praksis kan se bort fra denne muligheten, jf. *Myhrer: Politiet og taushetsplikten – et hinder for samarbeid med andre etater?* (Oslo 2000) s. 44. Selv om man gir et varsel av den type det her er tale om, vil den pedofile lett kunne oppsøke andre områder for å begå overgrep der, eventuelt gå under jorden, utenfor politiets kontroll. Det kan da neppe la seg forsvare å varsle på en måte som strider mot strafferegistreringslovens formål.

3. Når bør varsel gis, hvem bør i tilfelle varsles, og om hva?

3.1 Hvis det først er rettslig adgang til å varsle, oppstår spørsmålet om *når* varsel bør gis. Dette må bero på en avveining av hensynet til samfunnets behov for vern på den ene siden, og hensynet til den pedofile og hans familie på den annen. En generell retningslinje må imidlertid være at varsel bare gis hvor det er grunn til å tro at dette vil være et *hensiktsmessig* virkemiddel i den konkrete sak. Formålet med all varsling er å forhindre lovovertridelser og å skape økt trygghet. Dersom dette formålet ikke nås eller virker mot sin hensikt, f.eks. fordi varselet skaper større utrygghet enn det objektivt sett er grunnlag for, bør en annen fremgangsmåte velges.

Det viktigste hensyn ved vurderingen er *samfunnets behov for vern* mot alvorlig kriminalitet. Er det en reell fare for at barn vil bli utsatt for grove seksuelle overgrep, må hensynet til den pedofile vike. Behovet for vern vil for øvrig variere etter hvilke og hvor grove forhold den pedofile er domfelt for, og hvor stor fare det er for at vedkommende vil forgripe seg på nytt. Hvert tilfelle må her vurderes for seg.

Selv om hensynet til samfunnet er sentralt, er det ikke det eneste relevante hensyn i denne sammenheng – å spre sensitive opplysninger om private forhold innebærer en betydelig krenkelse av personvernet til den varselet gjelder. Dette hensyn må tillegges relativt stor vekt i saker der den det varsles om ikke er domfelt eller bare er domfelt en gang. For det annet vil en varsling innebære at det settes et belastende stempel på domfelte og hans nærmeste, noe som kan ha alvorlige sosiale konsekvenser. Varsling kan dermed bidra til å forsterke straffens skyggesider. Særlig utsatt er den domfeltes barn og andre unge han har kontakt med, for ved å utpeke en mulig overgriper, utpeker man samtidig mulige ofre. For det tredje vil en varsling kunne gjøre det vanskelig for den som har sonet sin straff, å legge saken bak seg og starte et nytt liv. Også hensynet til *rehabilitering* taler derfor for en viss tilbakeholdenhet med å benytte adgangen til å varsle.

3.2 Om man etter en konkret vurdering mener at varsel bør gis, oppstår spørsmålet om *hvem* som bør varsles og *hva* varselet bør inneholde.

Skal varselet virke etter sin hensikt, må det først og fremst rettes mot dem som direkte eksponeres for den risiko den pedofile utgjør (f.eks. foreldre eller folk som leier ut rom i egen bolig), og mot dem som ellers har praktisk mulighet til å forebygge straffbare handlinger (f.eks. barnehager eller skoler). Andre privatpersoner bør som hovedregel ikke varsles, verken enkeltvis eller kollektivt.

Varselet må *inneholde* det som er nødvendig for at varselet skal fylle sitt formål. I enkelte tilfelle kan det være tilstrekkelig at de berørte får vite at det bor en potensielt farlig pedofil i området. Ofte vil det imidlertid være nødvendig at vedkommende identifiseres. Det kan undertiden også være hensiktsmessig å gi opplysninger om de overgrep han tidligere er domfelt for, og om den fremgangsmåte vedkommende vanligvis benytter. Det avgjørende må være at mottakeren, eventuelt med politiets bistand, er i stand til å treffe de nødvendige forholdsregler slik at faren for overgrep reduseres.

Politiet bør også vurdere om den pedofile selv, i særlige situasjoner, skal underrettes om at det

er gitt varsel til nærmiljøet.

Beslutningen om å varsle bør treffes på politimester- eller politiinspektørnivå.

Etter fullmakt

Vidar Refvik
ekspedisjonssjef

Magnar Aukrust
avdelingsdirektør